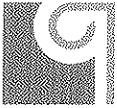

01.06.2007

TIETEENTEKIJÖIDEN LIITTO
FORSKARFÖRBUNDET

Cdnro 4/1070/2007

Helsinki 31.5.2007

Opetusministeriölle

Asia:

Tieteentekijöiden liiton lausunto keskustelumuistiosta: Tekijänoikeusjärjestelmän arviointi ja tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen

Pyydettyä lausuntona keskustelumuistiosta esitämme tekijänoikeuslainsäädännön nykyisestä tilanteesta ja kehityssuunnista seuraavan:

Tekijänoikeusasioiden yleinen luonne

Tieteentekijöiden liitto pitää tärkeänä tekijänoikeuslainsäädäntöä ja sen tekijöille antamaa turvaa. Tekijänoikeudet liittyvät kiinteästi kulttuuripolitiikkaan. Tekijänoikeuden tarjoama suoja teoksen alkuperäiselle tekijälle tulee varmistaa myös jatkossa, mikäli tekijänoikeusasiat siirretään opetusministeriöstä elinkeino- ja työministeriön alaisuuteen. Yliopistoissa ja korkeakouluissa tapahtuvan tutkimuksen ja opetuksen osalta asiantuntemus on selvästi opetusministeriössä. Sama koskee myös tieteellisiä kirjastoja.

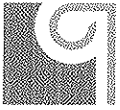
Tieteentekijöiden liitto pitää hallitusohjelmaan sisällytettyä kirjausta tekijänoikeuksien verotuskohtelun uudistamisesta perusteltuna. Mahdollinen tekijänoikeustulo tulee ottaa huomioon tutkijoiden sosiaaliturvajärjestelmää kehitettäessä, eikä se saa muodostaa tutkijalle tulo-loukkua, jonka vuoksi hän tippuisi perustoimeentulon ulkopuolelle.

Tekijänoikeudet Tieteentekijöiden liiton jäsenistön näkökulmasta

Tieteentekijöiden liiton jäsenistölle tekijänoikeudet näyttäytyvät tieteelliseen tutkimustyöhön liittyvien teosten suojana sekä oikeuksina. Liiton jäsenten kannalta on tärkeää, että tekijänoikeudet suojaavat luovan toiminnan tuloksia, mutta eivät tarpeettomasti rajoita tieteellisen tutkimuksen tekemistä eikä siihen liittyvää tiedonvälitystä. Tieteellistä tutkimustyötä tekevien lisäksi Tieteentekijöiden liitto edustaa informaatioalan asiantuntijoita, kuten korkeakoulukirjastojen informaatikkoja ja kirjastonhoitajia. Tieteentekijöiden liitolle on siksi tärkeää, että tekijänoikeussuoja ei tarpeettomasti estä julkaistujen teosten käyttöä tai niiden välittämistä tieteellisissä ja muissa kirjastoissa.

Voimassa olevaan lakiin liittyvät käytännön ongelmat

Ongelmia tekijänoikeuksien osalta on esiintynyt esimerkiksi sitaattioikeuden laajuuden sekä

tekijänoikeuden haltijoiden määrittelyssä. Ongelmia muodostuu käytännössä myös tutkimushankkeita lyhyemmistä palvelussuhteista, joissa tekijälle ei käytännössä muodostu riittävää suojaa. Käyttöoikeuksien sopimuskäytännöt ovat monissa yliopistoissa ongelmallisia. Oikeuksien siirtosopimuksissa tekijällä ei ole tällä hetkellä tosiasiallista neuvotteluasemaa. Palvelussuhteissa syntyvien tekijänoikeuksien määräytymistä koskevien säännösten puuttuessa työnantajat voivat käyttää tekijänoikeuksien automaattista siirtämistä painostuskeinona palvelussuhteen määräaikaisuuden lähestyessä loppua.

Eri tieteenalojen välillä vallitsee tällä hetkellä hyvin erilaisia käytäntöjä siitä, ketkä tulevat teoksessa mainituiksi tekijöiksi. Näitä vakiintuneita käytäntöjä tulisi tarkastella erilliskysymyksenä.

Kehittämistarpeet

Ensisijaisesti tekijänoikeuslainsäädäntöä tulee kehittää niiltä osin, mitä jo aikaisempien lainsäädäntöhankkeiden osalta on ollut esillä. Lainsäädännön kehitys ei saa johtaa siihen suuntaan, että lailla rajoitetaan liiaksi tieteellisen tutkimustoiminnan jatkuvuutta, sen vapautta taikka vapaata tiedonvälitystä.

Tekijänoikeuslaki kokonaisuudessaan kaipaa jonkin verran selventämistä. Harkittavaksi tulisi ottaa esimerkiksi rikoslain kokonaisuudistusta vastaava lainsäädännön systematisointi. Samalla voitaisiin määritellä tekijänoikeuslakiin ”yleiset opit”, jotka toimisivat lain tulkinna suuntaviivoina. Yhdellä kertaa koko lain selventäminen saattaa olla hankalasti toteutettavissa.

Tekijänoikeuslainsäädäntöä tulisi kehittää suuntaan, jossa tekijänoikeudenhaltijan oikeudet ovat riittävän selkeitä ja jossa ne muodostavat tekijälle tosiasiallisen neuvotteluaseman siirtoa koskevia sopimuksia tehtäessä. Vähimmäissuojaa tulee turvata lainsäädännöllä.

Tekijänoikeuksien siirtyminen palvelussuhteissa edellyttää tarkempaa sääntelyä. Lainsäädännöksissä tulee ottaa riittävästi huomioon yliopistoissa ja korkeakouluissa tapahtuva tieteellinen tutkimustyö ja siihen kuuluvat erityiset piirteet. Tieteen vapaus tulee turvata myös tekijänoikeussääntelyssä. Tekijänoikeuksien siirtyminen kokonaisuudessaan yliopistoille tai korkeakouluille ei voi olla pääsääntö ilman tutkijalle tulevaa erillistä korvausta. Liiton näkemyksen mukaan työsuhtetekijänoikeussääntelyn osalta paras ratkaisu olisi tieteellistä tutkimustyöä koskeva erillissääntely. Erillissääntelyn valmistelussa tulee olla mukana asianomaiset yliopistoalan järjestöt.

Tekijänoikeuden alkuperäinen haltija on usein heikommassa asemassa suhteessa muihin osapuoliin, siksi tekijänoikeuksien automaattiset siirtymisolettamat myös palvelussuhteissa tulisi olla riittävän suppeita ja ennakoitavissa. Siirrolla ei myöskään saa rajoittaa tieteellisen tutkimuksen tekemistä jatkossa samasta aiheesta.

Tekijänoikeudellista suojaa voidaan perustellusti rajoittaa yhteiskunnallisesti hyväksytyjen

TIETEENTEKIJÖIDEN LIITTO
FORSKARFÖRBUNDET

tarkoitusten ja yleisen edun hyväksi. Nämä rajoitukset tulee olla sopusoinnussa myös tieteellisen tutkimustoiminnan vapauden ja siihen liittyvän vapaan tiedonvälityksen kanssa. Puhdas taloudellinen hyödyntäminen pitää jäädä rajoitusten ulkopuolelle ja siitä tulee suorittaa korvaus tekijälle.

Tieteentekijöiden liiton näkemyksen mukaan tekijänoikeudellisen suojan tulee olla neutraalia teoksen ilmaisumuodon suhteen. Julkaistu teos pitää olla esimerkiksi tutkijoiden käytävissä ilman rajoittavia määräaikoja. Liian suppeasti rajatut sopimuslisenssit rajoittavat oikeutta vapaaseen tietoon. Teosten eri ilmenemismuotoihin liittyvillä sopimuslisenssijärjestelmillä ei saa rajoittaa teknologian kehityksen mahdollistamia työskentely- ja tiedonvälitystapoja. Aineistojen saatavuus pitää turvata niiden ilmenemismuodosta ja fyysisestä sijainnista riippumatta. Yksityinen kopiointi tulisi laajentaa koskemaan myös digitaalisia kopioita.

Sitaattioikeuden laajuuden määrittelyssä tulee turvata tieteellisen tutkimuksen tekeminen, mutta toisaalta myös yksittäisen tutkijan tekijänoikeudet. Oikeusturvakeinojen, joilla puututaan tekijänoikeusrikkomuksiin, tulisi olla yksittäisen henkilön kannalta helpommin saatavilla. Toisaalta tekijänoikeudellisten kysymysten ratkaisemisessa pitää turvata tekijänoikeuslainsäädännön asiantuntemus.

Tieteentekijöiden liitto pitää myönteisenä opetusministeriön keskustelumuistiossa ilmenevää panostusta tekijänoikeuden koulutukseen sekä tekijänoikeuden tutkimukseen. Tekijänoikeudellisen tietämyksen lisääminen on erityisen tärkeää tieteellistä tutkimustyötä tekevien tutkijoiden piirissä.

Tieteentekijöiden liitto

Ragna Rönnholm
Puheenjohtaja

Eeva Rantala
toiminnanjohtaja